

પ્રથમ અને મુશ્કેલી સિવાય તથા તેના પ્રકારના વિનય-
દિક મુજો સિવાય આવો અભ્યાસ અસંભવિત છે

મુશ્કેલીની જ્ઞાપરથી અને વ્યાધિપ્રસન્નતાને
શીધે ચારિત્ર સીધા પછી તેઓ વિદ્યાર બહુ ઓછો
જરી સકપદ દતા છેવટે સ. ૧૬૮૪ના માસ માસમા
મુશ્કેલીની આજ્ઞાથી પોતાના નમુદાવની બીજી
સાધીઓ સાથે તજાગ્ન, મદુરા વિગેરેની યાત્રા કરવા
ગયા દતા સાંધી પાછા વળતા તેમના નીરોગી
મરીમા સામાન્ય જ્વરે પ્રવેશ કર્યો હતો. તેના પટિન
ઉપચાર કરતા જતા વ્યાધિએ અનુક્રમે કપ્પડમાધ્ય
અને છેવટે અસાધ્યનું અવશ્ય પારખુ કર્યું. તે પાન
આ ચારિત્રસાધનમા નખર નાંધીએ જરા પણ દુધ્યાંન
કર્યું નથી. પરિણામે સં. ૧૬૮૪ ના જેઠ વડિ જના
ગામિએ તેમના અનમની આત્માએ સદગતિમા પ્રવાસ
કર્યું હતું.

...

આ સાંધી ઉત્તમ પતિમા મુજી રાણીએ એવા
દતા તેમની ઉપરના દેહ અનુગમથી તેમનું નામમજબૂ

પ્રથમ અને ગુરુકૃપા સિવાય તથા તેવા પ્રકારના વિનય
દેક ગુણો સિવાય આરો અબ્યાસ અનંભવિત છે

ગુરુખીંડની જ્ઞાતરથા અને વ્યાપિગ્રસ્તનાને
લીધે અગ્નિ સીધા પડી નેઓ વિદ્વા જનુ ઓછો
હી સકયા હતા. હેવટે ન. ૧૬૮૪ના માપ મામમા
ગુરુખીંડની આગામી પોતાના પુત્રાવની બીંદ
માખીઓ સાથે તમાન, મદુવા વિજેગની યાત્રા કરવા
ગયા હતા ત્યાંથી પાછા વળતા તેમના નીચેગી
શરીરમાં મામાન્ય જલરે પ્રવેશ કર્યો હતો તેનો પટિત
ઉપચાર કરતાં હતા વ્યાપિએ અનુક્રમે કષ્ટમાખ્ય
અને હેવટ અસાનનું અગ્રય ધારણ કર્યું. તે પછી
આ ચારિવારાખિનમા તાપર નાં વીએ જરા પશુ દુખ્યાંત
કર્યું નથી. પશિનુએ મં. ૧૬૮૪ ના જેઠ વડિ હતી
ગાંધિએ તેમના અનમની આખાએ સદમનિમા પ્રયાન
કર્યું હતું.

...

આ માખી ઉત્તમ પશિમા મુકી સુકીએ એવા
હતા તેમની ઉપરના દે અનુરાગથી તેમનું નામમગ્ન

શ્રી ગૌતમકુળક

(અર્થ-વિવેચન યુક્ત.)

ઉપજાતિવૃત્ત.

લુદ્ધાનરા અથ્થપરા હવંતિ,

મૂદ્ધાનરા કામપરા હવંતિ ।

યુદ્ધાનરા સંતિપરા હવંતિ,

મિસ્સાનરા તિન્નિવિ આયરંતિ । ૧ ।

વળી લોભ મૂલ્યાનિ પાપાનિ-પાપમાત્રના મૂળ-
રૂપે લોભ કહેલ છે. અર્થાત્ લોભી સર્વ પ્રકારના પાપો કરે છે. એણે કોઈ પાપ નથી કે
જે લોભી ન કરે અર્થાત્ દ્રવ્ય મેળવવા માટે
મનુષ્યો અનેક પ્રકારના કદો સહન કરે છે,
દેશાંતર ગમન કરે છે, સર્વ સ્વજનોના સંબં-
ધને તણ દેવ છે, રણસંઘામ કરી અનેક
હવનો વધ રાત્ર્યાહિકના લોભ માટે કરે છે,
અનેક પ્રકારના કર્મોદ્ધાનના વ્યાપારો લોભવશ
થયેલ હોયે કરે છે, સહોદર ભાઈઓ પણ
દ્રવ્ય માટે પરસ્પર લડે છે, વડે છે, કોટેં થડે
છે, એક બીજાનું અહિત ચિંતવે છે અને
અહિત કરે પણ છે. એને માટે ઓ ઉદયરતનજી-
એ લોભની સંજ્ઞામાં બહુ અસરકારક વર્ણન
કર્યું છે. આ સંબંધમાં જેટલું લખીએ તેટલું
ઓછું છે. અર્થાત્ કોઈ પણ પ્રકારે લોભને
તણને સતોષ ધારણ કરવો તે યોગ્ય છે.

મનુષ્યો! હામાંપ કહેવાય છે. એ સંજંઘમાં પણ પરિમિતપણું એટલે સ્વદારા સંતોષ કર્તવ્ય છે. તેમાં પણ પરિમિતપણું તિથિપવોદિકે સ્વશ્રીસેવનનો પણ ત્યાગ કરીને કરવા યોગ્ય છે. તેમજ અમુક વયે સ્વશ્રીનો પણ સર્વથા ત્યાગ કરીને સર્વથા જ્ઞાનચર્ચા ધારણ કરવું યોગ્ય છે.

શ્રી ગૌતમકુળકના બાળાવજોષમાં પાંચે ઇંદ્રિયોના પરવશપણાથી દુઃખ પામેલાની ભુદી ભુદી કથાઓ આપેલી છે.

ત્યારપછી જુધનનો એટલે ડાહ્યા માણસો! સમામાં તત્પર હોય છે, એમ કહ્યું છે. સમા ચીરસ્ય મૂર્ખર્ણ-‘સમા ચીરપુરુષના ભૂપણરૂપ છે.’ કેટલાએક સમાને કાયરપણાનું લક્ષણ કહે છે પણ તે ભૂલ છે. કાયર મનુષ્યો! સંતા કરી શકતાજ નથી. એઓ હૃદયમાં તો અત્યંત કચવાય છે ‘પણ’ કુરૂપ શ્રી પતિવતા’ ની જેમ

કેશવિરવિષયે વર્તે છે. મંચારને દુઃખરૂપ જાણ્યા
 છતાં, વિષયને વિષરૂપ જાણ્યા છતાં, વિષય
 કષાયના વિષાક મદ્દા આકરા સમજ્યા છતાં
 તે અવિરતિરૂપ કર્મના (અપ્રત્યાખ્યાનાવરણી
 અથવા પ્રત્યાખ્યાનાવરણી કષાયના) ઉદયથી
 ધર્મનું આચરણ-મદ્દલ અને પાત્રન પૂર્ણપણે
 કરી શક્યા નથી. આમ મધ્યમ જીવો નિરંતર
 ધર્મમાર્ગમાં આમગ વધવા ઉત્સુક હોય છે અને
 તેવો યોગ મળ્યે આત્માના પરિણામની વિશુદ્ધિ
 થવાથી જ્ઞાનગત વધ્યા વિના પણ રહેતા નથી.

આ મધ્યમ ગાથાના સંબંધમાં ગૌતમકુળકના
 આજ્ઞાવજોધમાં નીચે પ્રમાણેની કથાઓ આપેલી છે.

૧ દ્રવ્યોપાર્જનના તત્પરપણા ઉપર ચાર-
 દસની કથા.

૨ ઓત્રેન્દ્રિયના વિષય ઉપર રામ નામના
 રાજપુત્રની કથા.

એકદમ વિરોધ કરતા નથી અને લાભાલાભને
વેચાર કરી પરસ્પરના હિતમાં પ્રવર્તે છે. સાચ-
ાર એવા મનુષ્યનેજ પંડિત કહે છે. માત્ર
સાચાક્યાસ કરનારને કે વાણીના વાચાગપણથી
લાભા સીઝવનારને પંડિત કહેતા નથી. વિરોધના
મીઠીએ આ પદ જાત્ર ધ્યાન આપવા લાયક છે.

ત્યારપછી સાધુ કેને કહેવા ? તે કહે છે.
માં સમય શબ્દના અનેક અર્થ થાય છે. જે
મતાને ધારણ કરે તેનેજ સાધુ કહીએ, એ એક
અર્થ છે. કારણ કે શ્રામણ્યપણાનો સારજ ઉપ-
મ-સમતા કહેલ છે. બીજો અર્થ :
મવસર એવો થાય છે એટલે ઉત્સર્ગ
ને પ્રકારના માર્ગને
વાનો અવસર હો
ઉત્સર્ગને અવસરે
અવસરે ઉત્સર્ગ મા-

અનેક કારણો પ્રાપ્ત થાય છે. કેહવું પણ પ્રકારનો નિયમ અદ્યક્ષ કરવો તેમાં સત્ત્વવાન્તપણું નથી, પરંતુ લીધેલી પ્રતિજ્ઞાનો કે નિયમનો ગમે તેવા કદ પ્રસંગે પણ વધાર્ય નિર્વાહ કરવો-પ્રતિજ્ઞા કે નિયમનું પ્રતિપાલન કરવું-ભંગ ન થવા દેવો એમાંજ સત્ત્વવતપણું છે. એક સ્થાને કહ્યું કે- 'કેટલાક લોકો તો શિથિલ મનવાળા હોવાથી કોઈ પણ પ્રકારના નિયમો અદ્યક્ષ કરવાજ નથી, કેટલાક અદ્યક્ષ થયાં બાદ કદ આવે નહીં દેવ છે, બાકી એવા સત્ત્વવંત મનુષ્યો તો વિરક્ત હોય છે કે જે કદ પ્રાપ્ત થયે-યાવત્ પ્રાણાત પ્રસંગે પણ લીધેલ નિયમને તજતા નથી. એટલુંજ નહિ પણ તેમાં કથંચિત્ ભંગાભંગરૂપ દ્વણું કે અતિ-ચાર પણ લગાડતા નથી.' ઇશ્રિયોની અપજ્ઞતાથી તેમજ કુદુંબીઓના આવડથી કે ઓ-ચુગાંદિકપરના મોહથી લીધેલા નિયમોમાં દોષ

વિશેષ થયો, ઘીજ કોઈ પ્રકારના અનિદની પ્રાપ્તિ થવી-એ બધી દ્રવ્ય ઉપાધિ કહેવાય છે અને ધર્મથી વિમુખ થવું, દુર્બંધનમાં પડી જવું, દુર્મનોની સંગતિથી ઉન્માર્ગી થવું-ઈત્યાદિ ભાવ ઉપાધિ કહેવાય છે. એ બંને પ્રકારની ઉપાધિમાં આપણને વણ ન હેતાં દ્રવ્યઉપાધિને પ્રસંગે આશ્વાસન આપે, તેને દાખવાના યોગ્ય ઉપાયો કરે, દ્રવ્યાદિકની સહાય આપે અને જેમ બંને તેમ ઉપાધિ દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરે. ભાવઉપાધિને પ્રસંગે સદુપદેશ આપે, સંયુક્તની ભેગવાઈ કરી આપે, દુરાચરણીની સંગત ઓડાવે, દુર્બંધનથી માત્ર થતા કંટોતું ભાન કરાવે, દુર્મતિનો સાથેસાથો ભય સમજાવે-ઈત્યાદિ પ્રયત્નોથી ભાવઉપાધિ દૂર કરે. આવા મનુષ્યનેજ ખરો બંધુ સમજવો. માત્ર સાથે જન્મવાથી કે એકમાતા હોવાથી ખરો બંધુ કહેવાતો નથી, પણ એક માતાપિતાનો પુત્ર

૩ બીજા અર્થમાં સુખતા પાસજી કરે તે સાધુ-તે ઉપર અનુન માગીની કયા.

૪ ત્રીજો અર્થ ઉત્સર્ગ અપવાદ માર્ગ જાગ્રીને અવસરોચિત માર્ગે વર્તવા ઉપર મુનિચંદ્ર મુનિની કયા.

૫ ચોથો અર્થ સ્વસમય પરમમયતા જાજી હોય તેજ સાધુ કહેવાય તે ઉપર ગોહામાદિહની કયા.

૬ પાંચમો અર્થ મત્વવંત હોય તે પર્મથી ન ચળે તે ઉપર હસ્તિતાંગકુમારની કયા.

૭ આપત્તિમાંથી નિરતાર કરે તેજ બંધવ-તે ઉપર મિંદ્ર ને વચંત બે બાઈઓની કયા.

કોહામિભૂયા ન મુહં લહંતિ,
માણંસિણે સોયપરા હવંતિ ।
માયાવિણે હુંતિ પરસ્સ પેસા,
લુદ્ધા મહિચ્ચા ન સ્યં ઉવિંતિ ॥૩॥...

કહ્યો છે, માટે જેમ બને તેમ સતોષના ખપી થવું અને લોભને તજવો. લોભનો સ્વભાવ એવો વિચિત્ર છે કે ઇચ્છા પ્રમાણે પ્રાપ્તિ થયા છતાં પણ તે વૃદ્ધિ પામે છે. તેથીજ કહ્યું છે કે-
 યયા ભાદો મયા ભોદો, ભાદાભોદો વિવદ્
 અર્થાત્ 'જેમ જેમ લાભ થાય છે તેમ તેમ લોભ થાય છે; લાભથી લોભ વૃદ્ધિ પામે છે.' લોભરૂપી અગ્નિ એવો છે કે તેમાં જેમ જેમ પૂર્તિ થાય તેમ તેમ તે વૃદ્ધિ પામે છે. આ પ્રમાણે દેશથી જેમ બને તેમ લોભને કમી કરવાનો- તજવાનો પ્રયત્ન કરવો.

આ ત્રીણ ગાથાને અગે નીચે પ્રમાણે કથાઓ છે.

- ૧ કોપ ઉપર શર પ્રાદ્યુની કથા.
- ૨ માન ઉપર ઉજિત કુમારની કથા.
- ૩ માયા ઉપર એછીપુત્રી પશ્ચિનીની કથા.
- ૪ લોભ ઉપર કેલ્લિક રાજાની કથા.

કહ્યો છે, મારે જેમ બને તેમ સતોષના ખપી થવું અને લોભને તજવો. લોભનો સ્વભાવ એવો વિચિત્ર કે જે હવ્છા પ્રમાણે પ્રાપ્તિ થયા છતાં પણ તે વૃદ્ધિ પામે છે. તેથીજ કહ્યું છે કે-
 યથા લાહો તથા લોહો, લાહાલ્લોહો વિવદ્દ
 અર્થાત્ 'જેમ જેમ લાલ યાચ છે તેમ તેમ લોભ યાચ છે; લાભથી લોભ વૃદ્ધિ પામે છે.' લોભરૂપી અગ્નિ એવો છે કે તેમા જેમ જેમ પૂર્તિ થાય તેમ તેમ તે વૃદ્ધિ પામે છે. આ પ્રમાણે હોવાથી જેમ બને તેમ લોભને કમી કરવાનો- તજવાનો પ્રયત્ન કરવો.

આ ત્રીણ આધારે અગે નીચે પ્રમાણે કથાઓ છે.

૧ ક્રોધ ઉપર શૂર પ્રાસાવુની કથા.

૨ માન ઉપર ઉજિત કુમારની કથા.

૩ માયા ઉપર એછીપુત્રી પશ્ચિનીની કથા.

૪ લોભ ઉપર કેણિક રાજાની કથા.

સાચા. (તુ કે૦) વર્ગી(સરણું કિં કે૦) શરણુ શું ?
 સમ્યક્ કે૦) સત્ય. (હુદો કિં કે૦) હુ.ખ શું ?
 દોહો કે૦) લોભ અને (મુહું આહ કે૦) મુખ
 હો શું ? (તુકિ કે૦) સંતોષ ૪.

વિવેચન—શુદ્ધ મહારાજને શિષ્ય પૂછે
 છે કે-‘હે ભગવન્ ! આ જગતમા ખરેખરું વિષ-
 એર શું ?’ એટલે શુદ્ધ કહે છે કે-‘ ક્રોધ એજ
 ખરું વિષ છે. ’ વિષ તો એક ભવમાંજ મારે છે
 અને ક્રોધરૂપ વિષ તો અનેક ભવમાં આ
 જીવને મૃત્યુ પમાડે છે; ક્રોધ આ જીવને
 એટલી હાનિ કરે છે કે તેનું પ્રમાણ ગાંધી
 શકાતું નથી. ક્રોધને લઇને આ જીવ દુષ્કર્મોન-
 પરાયણ થાય છે, તેથી અન્યને હાનિ કર્યા અગાઉ .
 પ્રથમ તો પોતાનેજ-પોતાના આત્મશુદ્ધિનેજ
 હાનિ કરે છે. તે ઉપર શાસ્ત્રકાર કહે છે કે-
 ‘આગ ઉઠે ને ઘર-થકી, તે પહેલું ઘર બાળે;’

વિક્રયા-આ પાંચ પ્રમાદને વશ પડેલા જીવો પોતાનું હિત ચિંતવી શકતા નથી. પરંતુ જેઓ અપ્રમાદી હોય છે-સાવધ રહેનારા હોય છે તેઓજ આત્માના હિતનું ચિંતવન કરનારા હોય છે. તેઓ સત્ય વત્તવને સમજીને આચરણમાં મૂકે છે, તેથી જરૂં હિતકારી અપ્રમાદીપણાનેજ કહેણું છે.

પાંચમો પ્રશ્ન ‘જય શું છે ?’ એવો કરતાં ઉત્તરમાં ‘માયાનેજ જયરૂપ કહેણ છે.’ એકે બીજાને ઠગવું અથવા ડોષીને મિથ્યા જેવું તેજ ખરેખર જય છે. માયા અનેક હાનિ કરનાર છે. તેથીજ તેને જયરૂપ નહીં પણ વિષય બહુ વિચારણીય છે. કારણકે માયા બીજા કયાયવાળા કરતાં પ્રાણનો સંભવ છે.

જેણે જયરૂપને માયા જયરૂપ

વિકૃત-આ પાંચ પ્રમાદને વચ પડેલા હોયે
 પોતાનું દિન ચિંતવી શકતા નથી. પરંતુ
 જેઓ અપ્રમાદી હોય છે-સાવધ રહેનારા હોય
 છે તેઓજ આત્માના દિલનું ચિંતવન કરનારા
 હોય છે. તેઓ સત્ય વત્તવને સમજીને આચર-
 ણમાં મૂકે છે, તેથી ખરું દિનકારી અપ્રમા-
 દીપણનેજ કહેવું છે.

પાંચમો પ્રશ્ન 'જય મું' છે ?' એવો કરતાં
 તેના ઉત્તરમાં 'માયાનેજ જયરૂપ કહેવું છે.'
 માયાવટે બીજાને ઠગવું અથવા ઠેકાંને મિથ્યા
 આગ દેવું તેજ ખરેખરો જય છે. માયા અનેક
 પ્રકારની હાનિ કરનાર છે. તેથીજ તેને જયરૂપ
 કહેવું છે. આ વિષય જાદુ વિચારણીય છે. કાર-
 ણકે માયા કરનારમાં બીજા કપાયવાળા કરતાં
 કલુષભાવ વધારે હોવાનો સંભવ છે.

છઠ્ઠો પ્રશ્ન એવો છે કે, 'જો માયા જયરૂપ

દુઃખરૂપ છે સર્વ પ્રકારના દુઃખો લોભની
 પરંપરામાંથી-તેની લીધતામાંથીજ ઉદ્ભવે છે.
 કેટલાક પ્રકારના દુઃખ તો લોભી મનુષ્યો જાતે
 રોંગે બોગવે છે, છતાં તેને લોભના આવેશમાં
 તે દુઃખરૂપ લાગતા નથી પણ બ્યારે પોતાની
 ધાન્યમાં-લોભવૃત્તિમાં નિરાશ થાય તો ત્યારે
 તેને તે દુઃખોનું ભાન થાય છે. દ્રવ્યોપાર્જનની
 લીધતાવાળા એટલી જાતના પાપકાર્યો કરે છે,
 કર્મોદ્દાનના વ્યાપારાદિ કરે છે કે જેથી ધણી
 અશુભ કર્મબંધ કરે છે અને તેને પરિણામે
 આગામી ભરે પણ ઘણું દુઃખ પામે છે. તેથી
 યાત્રકાર તો લોભનેજ દુઃખરૂપ કહે છે.

આક્રમો પ્રત્ન દુઃખી માણસ મુખને ઇચ્છતો
 હોવાથી મુખ શું છે ? તે પૂછે છે. 'તેના ઉત્તરમાં
 શુદ્ધમહારાજ કહે છે કે- 'ખરું મુખ સંતોષમાંજ
 છે,' અર્થાત્ સંતોષ તે મુખરૂપજ છે, સંતો-

૧. ચોથી ગાથા ઉપર નીચે પ્રમાણે કથાઓ
કહેલી છે.

૧. ક્રોધ તેજ વિષરૂપ છે, તે ઉપર રક્ત-
કાચાણની કથા.

૨. અહિંસા તેજ અમૃતરૂપ છે, તે ઉપર
ભીમકુમારની કથા.

(આઠ પ્રકારના મહ ઉપર આઠ કથા
વાળાના નામ વિવેચનમાં લખ્યા છે.)

૩. સામાન્યે મહ ઉપર બાહુમજિની કથા.

૪. અપ્રમાદ ઉપર ચંદ્ર ને સર્ગ-માતા ને
દીકરાની કથા.

૫. માયા તેજ ભય છે તે ઉપર સર્વાંગ-
શુદ્ધીની કથા.

૬. સત્ય તેજ શરણૂક છે તે ઉપર
કાળિકાચાંચની કથા.

૭. અતિ લોભ ઉપર નરકગામી પ્રમાણ
ચેકની કથા.

સર્વત્ર અપદીર્ઘિ યાય છે. (સંજિતચિત્તં કે૦)
 અદૃદ ચિત્તવાળાને તેમજ કથાચાદિથી બેઠાયેલા
 ચિત્તવાળાને (અલ્પચી કે૦) હરિદ્રતા (બયએ
 કે૦) ભજે છે. અને (સચ્ચે હિયંસં)
 સત્યમાં સ્થિત થયેલા મનુષ્યને (સિરીય કે૦)
 શ્રી-લક્ષ્મી (બયએ કે૦) ભજે છે. અર્થાત્
 સત્યવાદી મનુષ્ય સહેજે લક્ષ્મીવંત યાય છે. ૫.

વિવેચન-વિનીત અને શાંતસ્વભાવી
 મનુષ્યને બુદ્ધિ ભજે છે. તેનો તાત્પર્ય એ છે
 કે-વિનયથીજ વિદ્યા મળે છે અને વિદ્યાથીજ
 બુદ્ધિમાં વૃદ્ધિ થાય છે. વળી એક સરખા ભણે-
 લામાં પણ વિનયવંતને બુદ્ધિની અગૃતિ વિશેષ
 થવાથી વિદ્યા ઘણી સુસાધમાન થાય છે. વૈનયિષ્ઠી
 બુદ્ધિ ઉપર આપેલાં બે શિષ્યોનું દ્વેષાંત એ કહી-
 કતનેજ પુષ્ટ કરે છે. વળી સૌમ્ય બેટકે શાંત-
 સ્વભાવીને બુદ્ધિ સુસાધમાન થાય છે. તેનું કારણ

જાને મપણામુંદરી તેમજ(-)રાખની સી
 વેગેરની જેમ સત્ય બોલનાર તેજ ખરા સત્ય-
 પદી છે. એવા સત્યવાદીને હકીમી બને અથવા
 પ્રેમા સંકટ માત્ર દૂર જાય અને આપત્તિ
 કંપતિરૂપે પરિણામ પામે તેમાં નવાઈ નથી.

૧ પંચમી આઠા ઉપર આ પ્રમાણે કથાઓ છે.

૧ અચંદ-શ્રોમ્યસ્વભાવી દ્વાય તેને વિદ્યા
 બને, તે ઉપર જવ રાજગિની કથા.

૨ વિનયવંતને વિદ્યા બને, તે ઉપર સિદ્ધ-
 મુત્રની કથા.

૩ કોપીને અપકીર્તિ બને, તે ઉપર કુળ-
 જ્વાલુઆની કથા.

૪ કુશીઝીઆને અપકીર્તિ બને, તે ઉપર
 મુંજરાખની કથા.

૫ સંમિતચિત્તવાળાને અત્તરમી બને તે
 ઉપર શુર વિમ્બની કથા.

જો છે. (મુક્તાબ્જિ કે૦) મુકાએવા (સરાબ્જિ કે૦)
 રવેવરને (હંચા કે૦) રસો (ચવંતિ કે૦)
 રો ઉ અને (કુવિયં કે૦) કોપાયમાન
 રેવા (મહુસં કે૦) મનુષ્યને (ભુદિ કે૦)
 ભુદિ (ચપેહ કે૦) તજે છે. ૬.

વિવેચન-કૃત્તન એટલે કયાં ગુણનો નદી
 મળનાર એટલુંજ નદી પણ ઉપકાર ઉપર
 અપકાર કરનાર એવા મનુષ્યને મિત્રો તજે તેમાં
 તવાઈ શી ? કારણકે તેના મિત્રો પણ એક કાર્ય
 ઉપરથી નાનગી બાય કે-‘ આણે જેવું આની
 સાથે કૃતખપલું કર્યું’ એવું આપણી સાથે
 પણ કરશે, માટે એનો સંગ છોડી દેવો તેજ
 યોગ્ય છે.’ આવા વિચારથી કમિઠમે કૃતખીના
 સર્વે મિત્રો, તેને તણ દે છે. કૃતખીની ગણતરી
 મહા પાપીઓની પંક્તિમાં થાય છે, કેમકે ઉપ
 કારીની ઉપર ઉપકાર કરવો એ તો મધ્યમ જનનું

વાતો કરી અથવા ધર્મોપદેશ આપવો તે નિરર્થક છે. જ્યારે સાંભળનાર ધ્રુવજીની સન્મુખ ચિત્તવાળો હોય ત્યારે જે કહેવામાં આવે તેજ સફળ થાય છે.

પ્રતિ કહે છે કે-જે કુશિખ્ય હોય જેનામાં ચિખ્યપણું ન હોય તેવા ચિખ્યોને જે ઘોડું વા ધણું કહેવામાં આવે તે બધું નિરર્થક છે. કારણકે જોવા કુશિખ્યો તેવી દ્વિતચિસાપર ધ્યાન આપવા નથી; પણ ઉઘટા સામા કાઢે છે. તેવા ચિખ્યો તો જ્યારે પોતાનું નિઃસ્વામીકપણું-સ્વામીરહિતપણું જુએ છે અને સીદાવા માંડે છે ત્યારેજ ઠેકાણે આવે છે. આ સંબંધમાં કાજિકાચાર્યના ૫૦૦ ચિખ્યોનું દર્શન ખાસ ધ્યાન આપવા લાયક છે.

આ ગાથાના ચારે પદનો ભાવार्થ ખાસ નિચારવા લાયક છે.

મુખ્યાનરા કોવપરા દર્શનિ,
મુમાદુજો તત્તપરા દર્શનિ ॥ ૮ ॥

અર્થ-(૬૧ દિશા કે૦) દુષ્ટ સેવા સુખભો
(૬૬૫૪ કે૦) ૬૬૬ કસ્યામાં-પ્રજાને પીડવાનાં
તત્ત્વ (૬૬૬૬ કે૦) દેવ ઉ. (વિષ્ણુદશા કે૦)
વિદ્યાર્થો-વિદ્યાને પાસળ કરનારો (મનપરા
કે૦) નરા નરા મંત્રને સ.પરામાં તત્ત્વ (૬૬૬૬
કે૦) દેવ ઉ. (મુખ્યાનરા કે૦) મૂર્ખ મનુ-
ષ્યો (કે.૧૫૫ કે૦) ૬૬૬ કસ્યામાં તત્ત્વ (૬૬૬૬
કે૦) દેવ ઉ. અને (મુમાદુજો કે૦) મુ-
સ.પુત્રો-ઉત્તમ મુનિઓ (તત્તપરા કે૦) ૬૬૬માં-
તત્ત્વની વિચારણામાં તત્ત્વ (૬૬૬૬ કે૦) દેવ
ઉ. મુમાદુ પ્રમુખી દેવ નથી પરંતુ નિરંતર
સાધન દેવ ઉ.

વિવેચન-દુષ્ટ સુખભો કે જેઓ રાજ્યની

મૂર્ખ મનુષ્યો કેવળ કરવામાં તત્પર હોય છે એમાં કંઈ નવાઈ નથી. મૂર્ખ મનુષ્યો પોતાની મૂખાંખની લઈને જ્યાં ત્યાં પાછા પડે છે, એટલે તેઓ પોતાની મૂખાંખનો કેવળ ન સમજતાં આમા માણસ ઉપર કેવળમાન થાય છે. મુખ્યત્વે તો વાતચાતમાં અથવા સહજતા કારણમાં કેવળમાન થઈ જતું તેજ મૂર્ખતા છે. આ વાત અનુભવસિદ્ધ હોવા છતાં ખરે વખતે મનુષ્ય ભૂલી જાય છે, એટલે કેવળમાન થઈ વગરવિચારું ભોલી જાય છે કે જેથી પાછળ પસ્તાઈ પડે છે. એજ મૂર્ખતાની નીચાની છે.

પ્રાંતે યોગ પાદમાં કહે છે કે-મુસાધુઓ-ઉત્તમ મુનિરાજો નિરંતર તત્ત્વમાં-તત્ત્વને સમજવામાં-તેની વિચારણામાં તેમજ જ્ઞાનધ્યાનમાં તત્પર હોય છે. સંસાર છોડી દીધેલો હોવાથી જોને

૪ મુખાંતુ તત્ત્વમદ્વજ્ઞાં તત્ત્વમદ્વજ્ઞાં તે ઉપર
અર્ચમદ્વજ્ઞિ ને અર્ચમુદ્વજ્ઞિ સુરિની ૧૫.

દેવે આયત્ત આ મનુષ્યની યોગ્ય કેમ
ધર્મ તે વિષે કહે છે.

સોદા મયે ઉગ્ગનવસ્સ સ્વતો,
સમાદીજોગો પસમસ્સ સોદા ।
નાણં સુદ્ધાણં ચરણસ્સ સોદા,
સામ્મસ્સ સોદા વિણ્ણ પવિત્તિ ॥૧॥

અર્થ-(ઉગ્ગનવસ્સ કે.) ઉગ્ગનવસ્સી-
ઉગ્ગ તપસ્વીની (સોદા કે.) યોગ્ય (ખતી કે.)
ધર્મ (જવે કે.) દોષ છે. (પસમસ્સ કે.)
મદ્વજ્ઞની-ઉપમદ્વજ્ઞની (સોદા કે.) યોગ્ય (સમાદી-
જોગો કે.) સમાધિયોગ્યવડે દોષ છે. (ચરણસ્સ
કે.) અરિતની (સોદા કે.) યોગ્ય (નાણું કે.)

મેં પંચ નિષ્ક્રમ થય છે, એને ખરે ચંડોસિ.
 હરિનું રૂપાંતર પ્રતિદ છે. એવો દુર્જય કોષ
 વખા ફરને નટ કરે તેમાં આશ્ચર્ય શું ? તે
 કાશ્વેજ સમા એ તપસીએ ખાત્ર પારજ
 કર્યા યોગ છે અને હમાવટેજ તપસી રીપી
 નીકળે છે. સમાવાગ્ય તપસી સોનું ને મુંગંધ
 યોજે તેમ યોજે છે.

પ્રથમની અથવા પ્રથમવાગ્ય મુનિરાજની
 યોજા સમાધિમાં વર્તેલું તે છે મુનિપણમાં
 પ્રથમનીજ મુખ્યતા છે. ડગમ સાર તુ મામર્થ
 'આમરૂપ-અમરૂપણનો સાર ઉપશમ છે.' એ
 ઉપશમ સમાધિમાં વર્તતા મુનિએજ પારજ
 કરી શકે છે-ટકાવી શકે છે. અનેક પ્રકારના
 અનુકૂળને પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગો થાય. ત્યારે સમા-
 ધિમાં વર્તતા મુનિજ ટકી શકે છે. તેઓ ઉપસર્ગ
 નરક હણજ આપતા નથી એવા મુનિઓ લો

અવગણ કરે છે. અર્થાત્ જન ને સ્થાનમાં
નિર્વહ તત્પર રહે છે. ને શિષ્ય મહાદમાં
તેને કાળ જતો નથી. કદી શત્રીએ એકાદ
ખેડ નિશ હેરીજ પડે તો જો છે. જલ પાછા
તત્પર સારથાન કરીને જ્ઞાનધાનમાં તત્પર
વર્ધ ભવ છે. એવા મુનિ તેજ બ્રહ્મ મુનિ
કહેવાય છે અને તેમની અથવા શાસ્ત્રની
શોભા જ્ઞાનધાનમાંજ રહેલી છે.

ઉપરે દાખા પાઠમાં કહે છે કે— 'શિષ્યની
શોભા વિનયમાં પ્રવૃત્તિ કરવી તે છે.' દ્વિતમ
શિષ્યો અહર્નિશ દશ પ્રકારના વિનયમાં તત્પર
રહે છે. વિનય સર્વ ગુણોનું મૂળ છે, વિનયથીજ
સર્વ ગુણો પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. નેતપર્મ વિનય-
મૂળજ કહેવાય છે. કારણ કે વિનયવિના વિદ્યાની
પ્રાપ્તિ થતી નથી અને વિદ્યા વિના-જ્ઞાનની
પ્રાપ્તિ વિના-દેવ સુદ્ધ કર્મને ખરેખર જોજી

૧૩૧મી શ્લોકમાં જ.૧ ક્રેષ્ટ વાનુષ્યે એ
 મંચો ૧૮૬૧ ક્રેષ્ટ લેવાની, દરેક જાતની વસ્તુમાં
 જે જાણ (નિષ્ણ) વાનુષ્યે-દુષ્ટિયા છે તે
 જાણે છે કે તે જાણ, જેણે છે તે જાણ
 ૧૩૨ મ ૩૩ ક્રેષ્ટ છે-

ન મૈવિયન્વા પમયા પમ્યા,
 ન મૈવિયન્વા પુરિમા અવિન્વા ।
 ન મૈવિયન્વા અદિમાની દાંગા,
 ન મૈવિયન્વા વિમુગા મનુષ્યા ॥૧૩॥

અર્થ-(૧૩૩) ક્રેષ્ટ (૧૩૪) ક્રેષ્ટ
 પ્રમદા-મો । ન મૈવિયન્વા ક્રેષ્ટ ૧ મૈવિય નદી,
 (અવિન્વા પુરિમા ક્રેષ્ટ) અવિન્વા-વિદ્યા વિદ્યાના
 મુખ્યજાણે (૨ મૈવિયન્વા ક્રેષ્ટ) મૈવિય નદી
 તંમજ (અદિમાની ક્રેષ્ટ) અદિમાની અને
 નદીયા ક્રેષ્ટ) દીન-પ્રતિષ્ઠા-દુષ્ટિયા વિચાર-

૮૩

કેમ નવિ રહે. હો કે વહન વિઠુનીતણ.
નિર્મલ કુળને હો કે દિવે તે કલક પલ્લ.

અને અર્થ રપટ મુમજવ એવો છે. આ
શિવા 'મનુષ્યનું' મુખ પણ એવા સાધાર નથી
વેત્ર હો છે. આ શાદીમા અસત્યનો પણ એજો
કમલેષુ મુમજવો. શાદી માત્ર શાદિમાથી થતી
નથી, એમાં જરૂર મસાલારૂપે અમાય જતો છે.
એને તારેજ શાદી કરનારને તેમાં મીઠાચ આ
છે. જાણ શાદીમા મનુષ્યની મોખલ ન કર
એ ખરેખરી દિગ્ગામી વાત છે.

તેરમી ગાથા ઉપર નીચે પ્રમાણે કમલો

૧ પરમી ન સેવય ઉપર વીરકુમારની

૨ અવિવાવંતને ન સેવય ઉપર અગિ

આચાર્યની કથા

૩ અગિમાનીને ન સેવય ઉપર કુ

કથા

૨૬

જાળી ન હોય, એવા મુનિને મુનિ
મિને જાણ કરવી

એવા પાદમાં પ્રતિ કદે છે ક-ને
નર્મમ દોષ-સંસારી પદાર્થોની મમતા વિ-
દોષ, નિરપૃદ્ધી દોષ, નિરભિમાની દોષ
મદમસ્વરૂપમાં રમણના કરનારા દોષ એ
મુનિએને પ્રતિજ્ઞાનવા-તેએજ ખરા સુપાત્ર
તેથી તેએને દાન આપવાથી અપરિમિત લાભ
પ્રાપ્તિ થાય છે. વારંવાર એવા સત્પાત્ર મ-
દાના નથી. પૂર્વપુરુષના ઉદયથી એથી એ
વાઈ મજી બધ તો તેમને પ્રતિજ્ઞાનવા
સૂત્રું નહીં, અમ પાન વસાદિવટે જરૂર પ્ર-
જ્ઞાનવા. “સુપાત્રદાનના પ્રભાવથી પ્રાણી ધન-
યાય છે, ધનના સંયોગથી પુરુષના કાર્યો
1 બાંધે છે, પુરુષના પ્રભાવથી સુવ સ-
હી અને પાછો મનુષ્ય થાય છે, તેમ
જેમવે છે-સોગી થાય છે.” સુપ

દેડ

આ ઘરે પાઠમાં કહેલી સમાનતા વિદ્યા-
ના શોધ છે અને તેની ઉપદેશી બંને। સાર
ના લેણું છે.

પંદરમી ગાથા ઉપર નીચે પ્રમાણે કથાઓ છે.

૧ પુત્ર ને શિષ્ય બેડ સરખા, તે ઉપર
ધની ને આચાર્યની કથા.

૨ ઋષિ ને દેવતા બંને સરખા, તે ઉપર
વિશ્વંશુક વિજેદની કથા.

૩ મૂર્ખ ને નિર્વચ બેડ સરખા, તે ઉપર
રૂકની કથા.

૪ મૂલક ને હિંદ્રી બેડ સરખા, તે ઉપર
મિત્રીઆની કથા.

આગળ હવે સર્વ બાબતમાં ધર્મની મુખ્યતા
મનાવવા માટે કહે છે—

સુત્રાકલા ધમ્મકલા જિણાદં,

સુત્રાકલા ધમ્મકલા જિણાદં ।

૨. મારે જણ્યું કદેલી મમ્મલના વિષ-
 ૧૨ જેવું છે અને તેની ઉપરથી બહોં માર
 રોં મૃત્યુ થા.

૧. મોં માર, ઉપર નીચે પ્રમત્તો કમ મે. છે.
 ૧ મુત્ર ને શિષ્ય મેડ કરખા, તે ઉપર
 કમત્તો ને મુત્રાપંતી કમ.

૨. જનિ ને દેવત અને મરખા, તે ઉપર
 વિષમંકામુદિ વિજેરની કમ.

૩. મૂખ ને નિર્વચ મેડ કરખા, તે ઉપર
 મુત્રાપંતી કમ.

૪. મૂત્ર ને રહિંતો મેડ કરખા, તે ઉપર
 મુત્રાપંતી કમ.

આમગ કહે મર્વ મ. જનમાં પર્મની મુખવત
 મમ્મલવકા માટે કદે છે-

સહ્યાકલા ધમ્મકલા જિનાદે,
 સહ્યાકલા ધમ્મકલા જિનાદે ।

૧. ૧૦૦ મિલિયન વિદ્યેય ક્ષત્રી તે
 ૨. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦
 ૩. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦
 ૪. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦
 ૫. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦
 ૬. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦
 ૭. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦
 ૮. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦
 ૯. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦
 ૧૦. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦

૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦

૧. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦

૨. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦

૩. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦

૪. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦

૫. ૧૦૦ મિલિયન ૧૦૦૦ જે અને ૧૦૦૦

વિનેયન—શુન એ એવું કિંદ્રિ અગ્ન
 કે તેમાં આસક્તિ થયેલા પેનુ તરંગ
 ક્રમે છે ત્યાંમુખી તેનાથી પાછા દડતા નથી.
 તે અને પુનઃ જે કાર્યોની દક્ષિણ શાખ
 સિદ્ધ છે. તેમજ બીજા પણ શુનમા શાખ
 યી મહાન્ય દેશનો છે. બીજી રીતે પાતાની
 પેનિ પણ ગુમાવે છે. આખરે ઈત્યત તો
 ની રહેતીજ નથી. આગા દુર્ભાગ્યમાં પ્રથમથી
 યુગ નદી, પણ પછી તેને એવો દશમ-
 મુકો દાને છે કે તે ઇંદાનુ નથી સદાન્ય
 પારનો જોડાને જામે શુનમાંજ સમાવેશ થાય
 કે. સદાન્ય વેપારમાં અનેક મુદ્દાની પાલમાતી
 થયેલી એવા છતાં પણ બીજા તેમાં અગ્નય છે
 એ અગ્ન દક્ષિણ છે. આન અગ્નમા તેને
 પ્રારંભમાં મુકાનું કારણ તે પરાતર ગુપ્તતા
 કરનાર છે તેજ છે. આવા શુનને તણ રેવું
 એજ ગુપ્તનું કાર્ય છે.

સિદ્ધિદેવિ અમૃતમાં પડે છે અને અનેક
 પ્રાણી સ્વપ્નથી ભ્રમર છે જાણનારો
 વિશેષ જુ તેઓમાં રહેનો નથી પર્મજુદિ પણ
 જુ પડે છે. આ અમૃત સર્વથી સ્વચ્છ છે
 એ સિદ્ધિ દેવિની છે.

આ પ્રાણમાં માન અમૃતો દેવિ સ્વ
 અમૃતથી થઈ દાનિ બન્યા છે. બાકી રહેલા
 જુ અમૃત વિશે ત્યાજ્યની ગયા રહે છે.
 અમૃતની ગયા ઉપર નીચે પ્રમાણે કથાઓ છે.

૧ મુનિમાં આસજાનું થતો નાથ થાય
 તે ઉપર નગ ને કુંભની કથા.

૨ મંત્રમાં આસજાપણથી થાનો નાથ
 થાય તે ઉપર મેઘામની કથા.

૩ પ્રથમા આમજા કોય તેના થયો
 નાથ થાય તે ઉપર રાજપુત્રની કથા.

૪ વેદ્યાસજાના કુંભો નાથ થાય તે ઉપર
 હિંદુત્વપ્રમાણની કથા.

સદ્ધર્મ-કામ ધર્મના-એટલે ધર્મના નર યાપ
 કે એમ પડેલા પદમાં કહ્યું છે એ વસ્તુતિક છે.
 ૧૨૪ કે ધર્મ દવ મૂળ છે અને દિંસાપ્રસક્ત
 મનુષ્યમાં દયા દોષજ કયાંથી ? જ્યારે દયાદીન
 મનુષ્યો ઉપરથીપરથી દયાની વાતો કરે છે, પણ
 નિર્ધનક સુમજની તેનું જનઃકલ્પ કેમજ
 હેતુ નથી. દિંસામાં આસક્ત એટલે દિંસા-
 માંજ પ્રાંતિકાઓ-દિંસાજ નેને પ્રિય છે
 એવો, એવા મનુષ્યમાં સદ્ધર્મ નજ દોષ એ
 દયાધર્મની પ્રાધાન્યના સુમજવામાં આવે તો
 કદી સર્વથા દિંસા ન વળી શકાય તો પણ
 નેટલી અને તેટલી વજ અને બીજી દિંસાઓ
 પણ તજવાના વિચારો કરે કર્માદનારિ ન્યાયાર ;
 કે જેમાં સ્થાવર અને જમીનુવેની પાપાવાર ;
 દિંસા, રહેલી છેએવા કાચો :દિંસાપ્રસક્ત
 હોવાનું કદી શકે છે, દયાપરુષણ મનુષ્યોને
 તો એવા કાર્ય કરતાં ગ્રાસ ઉપજે છે, તેથી

રૂઢી તે રૂઢી મુખે-મુખિને-નિરુખિને
 રૂઢી મારું નથી. તેના દુષ્ટતાનું નિરુદ્ધ
 મારું જવાની જરૂરી રહે છે, એટલે નિરુદ્ધ
 વિ રૂઢી જવાની નથી. અદર રૂઢી
 રૂઢી મુખ મુખજીવનને ફરીના અંધારા
 રૂઢી રૂઢી મુખ નથી ફરીના અનેક
 મારું છે. ફરી અને તે તમામ તેમના, આજ
 રૂઢી, આજ આજી વિશેષ ફરીને ફરી મુખ
 રૂઢી આવે છે; પરંતુ ફરીને મદદ કરવી,
 અર્થિક મદદ આપવી, રૂઢી-નંતરના રૂઢી
 આપવી, તેની ફરી સાંપડી વસ્તુ માંગવી,
 એવી વિશેષ જરૂર રૂઢી-ને બધા ફરીના
 પ્રકાર છે. આજના આજ પ્રકારે ફરી રૂઢી છે
 તે મુખને તેના રૂઢી પ્રકાર નજર મેળવે છે.

ઉદા એ પાદમાં પરમીમાં આજના મુખ-
 આજ સર્વસ્વનો નાશ અને અપમ મતિ રૂઢી
 છે, આ આજમાં રૂઢીમાં ને રૂઢીમાં

મનુષ્યોનું દુઃખમાંથી રક્ષણ કરનાર છે. અધાર્ણ
 અવરણમાં ધરણ્યૂત છે અને સદ્ગતિમાં સદ્
 જન્મ છે. ધર્મના ત્રણ ધરણ્યૂત આટે જેટલું
 ફરીએ તેટલું એ મુ છે. એની ખીણ ખમી
 તો તેનું આશયન કરનારને અનુભવથી યાચ
 છે, 'મનુષ્ય નારક ભવેને વિદેશગ્ના લચન-
 ' યાચ છે. એના ધર્મનું સેવન
 મુખેને પ્રાપ્ત કરે છે.
 'મનુષ્ય દુર્મનિમાં તો
 યાચ તે.

મનુષ્યોનું દુઃખમાંથી રક્ષણ કરનાર છે. અશરણ
 અવસ્થામાં યરણમૂળ છે અને સદ્ગતિમાં લઈ
 જનાર છે. ધર્મના ત્રણ યરણપત્રો માટે જેટલું
 કહીએ તેટલું એવું છે. એની પરીક્ષા પરી
 તો તેવું આરાધન કરનારને અનુલવધી યાય
 છે અને બીજા મરણ છોડેને જિનેશ્વરના વચન-
 પરની પ્રતીતિથી યાય છે. એવા ધર્મનું સેવન
 કરનાર અનેક પ્રકારના મુખોને પ્રાપ્ત કરે છે.
 ધર્મી મનુષ્ય નરક કે તિર્યચરૂપ દુર્મનિમાં તો
 જતાજ નથી; મનુષ્ય કે દેવગતિમાંજ જાય છે.
 અને ત્યાં પણ પ્રાપ્ત થયેલા મુખમાં (નમગ્ન થઈ
 ન જતાં) ધર્મકાર્યો કરે છે અને ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ
 કરતાં કરતાં યાવત્ પરમપદને—મોક્ષના મુખને
 પ્રાપ્ત કરે છે. મોક્ષના મુખ તો વચનથી અગોચર
 છે. તેથી તેમાં તો સર્વજ્ઞના વચનપર પ્રતીતિજ
 શાખવાની છે. એવી પ્રતીતિવાળા મનુષ્યોજ
 તે મુખને મેળવી શકે છે. ઇત્યદ્ વ્યતિરેણુ.

મનુષ્યોનું દુઃખમાંથી રક્ષણ કરનાર છે. અંશરુદ્ધ
 અવસ્થામાં ચરણમૂળ છે અને સદગતિમાં લપ્ત
 જન્યાર છે. ધર્મના ત્રણ ચરણપત્રા માટે જેટલું
 કહીએ તેટલું એ'ણું છે. એની પરીક્ષા ખરી
 તો તેનું આરાધન કરનારને અનુલવધી થાય
 છે અને બીજા સારૂં છવોને જિનેશ્વરના વચન-
 પરની પ્રતીતિથી થાય છે. એવા ધર્મનું સેવન
 કરનાર અનેક પ્રકારના મુખોને પ્રાપ્ત કરે છે.
 ધર્મી મનુષ્ય નરક કે તિર્થ ચરૂપ દુર્ગતિમાં તો
 જતાજ નથી; મનુષ્ય કે દેવગતિમાંજ જાય છે.
 અને ત્યાં પણ પ્રાપ્ત થયેલા મુખમાં (નમગ્ન થઇ
 ન જતાં) ધર્મકાર્યો કરે છે અને ઉચ્ચેત્તર પ્રગતિ
 કરતાં કરતાં યાવત્ પરમપદને—મોક્ષના મુખને
 પ્રાપ્ત કરે છે. મોક્ષના મુખ તો વચનથી અગોચર
 છે. તેથી તેમાં તો સર્વજ્ઞના વચનપર પ્રતીતિજ
 રાખવાની છે. એવી પ્રતીતિવાળા મનુષ્યોજ
 તે મુખને મેળવી શકે છે. ઇત્યદ્ વ્યતિરેણુ.

મનુષ્યોનું દુઃખમાંથી રક્ષણ કરનાર છે. અદારણ અવસ્થામાં શરણગત છે અને સદગતિમાં લઈ જનાર છે. ધર્મના ગ્રાણ શરણપત્રા માટે જેટલું કટીએ તેટલું એણું છે. એની પત્રીક્ષા ખરી તો તેનું આરાધન કરનારને અનુભવથી થાય છે અને ખીન્ન મારણ હોવોને જિનેશ્વરના વચન-પરની પ્રતીતિથી થાય છે. એવા ધર્મનું સેવન કરનાર અનેક પ્રકારના મુખોને પ્રાપ્ત કરે છે. ધર્મી મનુષ્ય નરક કે તિર્થંચરૂપ દુર્ગતિમાં તો જતાજ નથી; મનુષ્ય કે દેવગતિમાંજ જાય છે. અને ત્યાં પણ પ્રાપ્ત થયેલા મુખમાં જનમન થઈ ન જતા ધર્મકાર્યો કરે છે અને ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ કરતાં કરતાં યાવત્ પરમપદને—મોક્ષના મુખને પ્રાપ્ત કરે છે. મોક્ષનું મુખ તો વચનથી અગોચર છે. તેથી તેમાં તો સર્વજના વચનપર પ્રતીતિજ રાખવાની છે. એવી પ્રતીતિવાળા મનુષ્યોજ તે મુખને મેળવી શકે છે. મૃત્યુનું વિસ્તરેલું.

મનુષ્યોનું દુઃખમાંથી રક્ષણ કરનાર છે. અધરણ
અવસ્થામાં યરણમૂલ છે અને સદગતિમાં લઈ
જનાર છે. ધર્મના ત્રણ યરણપત્રા માટે જેટલું
કઠીએ તેટલું એ છું છે. એની પત્રીશા ખરી
તો તેનું આરાધન કરનારને અનુભવથી થાય
છે અને બીજા સરત્ત લોકોને જિનેધરના વચન-
પત્રની પ્રતીતિથી થાય છે. એવા ધર્મનું સેવન
કરનાર અનેક પ્રકારના મુખોને પ્રાપ્ત કરે છે.
ધર્મી મનુષ્ય નરક કે નિર્વચરૂપ દુર્ગતિમાં તો
જન્માજ નથી; મનુષ્ય કે દેવગતિમાંજ જાય છે.
અને ત્યાં પણ પ્રાપ્ત થયેલા મુખમાં જન્મજ થઈ
ન જતા ધર્મકાર્યો કરે છે અને ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ
કરતાં કરતાં યાવત્ પરમપદને-મોક્ષના મુખને
પ્રાપ્ત કરે છે. મોક્ષના મુખ તો વચનથી અગોચર
છે. તેથી તેમા તો સર્વજ્ઞના વચનપર પ્રતીતિજ
રાખવાની છે. એવી પ્રતીતિવાગ્યા મનુષ્યોજ
તે મુખને મેળવી શકે છે. ઇત્યત્તં વિશરેણુ.

મનુષ્યોનું દુઃખમાંથી રક્ષણ કરનાર છે. અશક્ત
 અવસ્થામાં યરણમૂલ છે અને સદ્ગતિમાં લઈ
 જનાર છે. ધર્મના ત્રણ યરણપત્રા માટે તેટલું
 કઠીએ તેટલું એણે છે. એની પનીશા ખરી
 તે। તેનું આરાધન કરનારને અનુભવથી સાચ
 છે અને બીજા મારણ જીવેને જિનેશ્વરના વચન-
 પત્રની પ્રતીતિથી સાચ છે. એવા ધર્મનું સેવન
 કરનાર અનેક પ્રકારના સુખોને પ્રાપ્ત કરે છે.
 ધર્મી મનુષ્ય નરક કે નિર્વાચરૂપ દુર્ગતિમાં તે।
 જતાજ નથી; મનુષ્ય કે દેવગતિમાજ જાય છે.
 અને ત્યાં પણ પ્રાપ્ત થયેલા સુખમાં નમજન થઈ
 ન જતા ધર્મકાર્યો કરે છે અને ઉત્તરેત્તર પ્રગતિ
 કરતાં કરતાં યાવત્ પરમપદને-મોક્ષના સુખને
 પ્રાપ્ત કરે છે. મોક્ષના સુખ તે। વચનથી અગ્રેયર
 છે. તેથી તેમાં તે। સર્વજ્ઞના વચનપર પ્રતીતિજ
 રાખવાની છે. એવી પ્રતીતિવાળા મનુષ્યોજ
 તે સુખને મેળવી શકે છે. ઇત્યદ્ વિશ્વરંજ.

મનુષ્યોનું દુઃખમાંથી રક્ષણ કરનાર છે. અસંખ્ય
 અવસ્થામાં યરણમૂળ છે અને સદ્ગતિમાં લઈ
 જનાર છે. ધર્મના ત્રણ યરણપત્રા મારે જેટલું
 કહીએ તેટલું એણે છે. એની પત્નીશ્ચા ખરી
 તો તેનું આરાધન કરનારને અનુભવથી યાય
 છે અને ખીજા સારણ લેવોને જિનેશ્વરના વચન-
 પરની પ્રતીતિથી યાય છે. એવા ધર્મનું સેવન
 કરનાર અનેક પ્રકારના મુખોને પ્રાપ્ત કરે છે.
 ધર્મી મનુષ્ય નરક કે નિર્ધનરૂપ દુર્ગતિમાં તો
 જતાજ નથી; મનુષ્ય કે દેવગતિમાંજ જાય છે.
 અને ત્યાં પણ પ્રાપ્ત થયેલા મુખમાં ભ્રમજન થઈ
 ન જતાં ધર્મકાર્યો કરે છે અને ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ
 કરતાં કરતાં યાવત્ પરમપદને—મોક્ષના મુખને
 પ્રાપ્ત કરે છે. મોક્ષના મુખ તો વચનથી અગોચર
 છે. તેથી તેમાં તો સંવેદના વચનપર પ્રતીતિજ
 રાખવાની છે. એવી પ્રતીતિવાગ્દા મનુષ્યોજ
 તે મુખને મેળવી શકે છે. મત્યલ્લ વિશ્વરેણુ.